

ГЛАС ЦРНОГОРЦА

ЛИСТ ЗА ПОЛИТИКУ И КЊИЖЕВНОСТ.

ПОГРЕБ

ЊЕНЕ СВЈЕТЛОСТИ БЛАЖЕНОПОК. КЊАГИЊИЦЕ МАРИЈЕ.

СВЕЧАНОСТИ У ПЕТРОГРАДУ.

Највишом наредбом утврђен

ЦЕРЕМОНИЈАЛ

спровода тијела у Бога почивше Књагињице Црногорске Марије, из цркве Светог Благовјерног Великог Књаза Александра Невскога, при Императорском Васпитном Заводу Благородних Дјевојчица, на стацију Николајевског гвозденог пута.

1. У дан назначени за спровод тијела у Бога почивше Књагињице Црногорске Марије на стацију Николајевске гвоздене пруге, по учиненим од Императорског Двора објавама окупиће се у први при Императорском Васпитном заводу Благородних Дјевојчица, на 9^{1/2} час. из јутра : статс-даме, камер-фрејлине, фрејлине из свите Њевога Величанства Госпође Императрице и фрејлине њиховијех височанстава госпођа великих кнегиња, први и други чинови Двора, генерал-ађутанти, генерал-мајори из свите Њевога Величанства, флигел-ађутанти и ађутанти господара великих кнезова.

У исто доба војска, едређена за учешће при спроводу, постројиће се, по наредби војног начелства, на одређеним мјестима.

II. У цркви налазиће се као дежурни при скрињи : двије фрејлине Њевога Величанства, камерхер и камерјункер двора Њевога Величанства, у цуној короти (трауру).

III. Скриња мртвачка биће до пола застрта књажевским покровом од златнога глизета, украшеног околом бијелом порфиром.

IV. Кад се сврши служба у цркви, скриња ће се скинути са катафалка и пренијети на мртвачка кола.

V. Осам камерјункера двора Њевога Величанства изиђиће покров и положиће га на скрињу.

VI. Спровод до стације Николајевског гвозденог пута ићи ће овим редом :

- 1) Ескадрон Кавалергардског пука Њевога Величанства.
- 2) Церемонијалатор двора Њевога Величанства, на коњу, имајући преко првију ленту од црног и бијелог крепа.
- 3) Кованички ошцер, на коњу.
- 4) Придворни лакеји, по два у реду, у парадној зивреји.
- 5) Грб у Бога почивше Књагињице, који ће носити пуковник са два помоћника обер-официра.
- 6) Архијерејски пјевци ; за њима, по распореду високосвештеног митрополита црногорског и петроградског, свештенство, са запаљеним свјећама у рукама.
- 7) Придворни пјевци, протођакони, свештеници и преосвештени епископ цетињски Митрофан.
- 8) Мртвачка кола, у која је запрегнуто шест коња покривених црним покривцима с грбовима у Бога почивше Књагињице. Коње ће водити шест коњушара.
- 9) Поред мртвачкијех кола, придржавајући скрињу, ићи ће осам камер-јункера Императорског Двора, који бјеху скинули и изиђели са катафалка покров, а с обје стране пред мртвачким колима ићи ће по шест најча са буктињама.

Његово Императорско Величанство Господар Император, у пратњи министра Императорског Двора, војног министра, заповједника Императорске војничке куће и дежурних : генерал-ађутанта, генерал-мајора и флигел-ађутанта из свите Њевога Величанства, на коњу.

Њихова Императорска Височанства, Господар Нашљедник Цесаревић и велики кнез Никола Александровић и господари велики кнезови : Владимир и Алексеј Александровић, Дмитар Константинович, Никола Николајевић старији, Никола Николајевић млађи, Петар Николајевић, Михаил Николајевић, Никола Михаилович, Михаил Михаилович, Борис Михаилович, Александар Михаилович и Срђ Михаилович и кнез Јевђевије Максимилијановић Романовски, Херцег Лајхтенбершки и њихова великохерцезска височанства : принчеви Александар Петровић и Петар Александровић Олдебушки, на коњу.

Војвода Црногорски Божидар Петровић Његош, на коњу.

Генерал-ађутанти, генерал-мајори из свите Њевога Величанства, флигел-ађутанти и ађутанти њиховијех височанстава, на коњу.

Њено Императорско Величанство Госпођа Императрица са Њеним Височанством Госпођом Књагињом Миловом и Књагињама Милицом, Јеленом и Анном у коротним колима ; с десне стране кола — оберштајмајстор, с лијеве — штајмајстор, на коњу. Иза кола два камер-козака.

Њихова императорска височанства госпође велике кнегиње : Марија Павловна, Александра Јосифовна и Олга Феодоровна у коротним колима, поред којих с обје стране јаше на коњу по један штајмајстор ; иза кола два придворна лакеја, у короти.

Њихова императорска височанства госпође велике кнегиње Јекатерина Михаиловна, принцеса Јевђевија Максимилијановна Олдебушки и њено великохерцезско височанство херцегинја Јелена Борђијева Мекленбург-Стреличка у коротним колима, поред којих с обје стране јаше на коњу по један штајмајстор ; иза кола два придворна лакеја, у короти.

10) Статс-даме, камер-фрејлине, хофмајстерице, фрејлине из свите Њевога Величанства и фрејлине из свите њиховијех височанстава, у коротним колима ; иза кола по два придворна лакеја, у короти.

11) Начелница Императорског Васпитног Завода Благородних Дјевојчица и наставнице Књагиња Црногорских у коротним колима ; иза кола два придворна лакеја, у короти.

12) Први чинови Императорског двора у коротним колима ; иза кола два придворна лакеја, у короти.

13) Четир баталјона лејб-гвардије Преображенског пука.

14) Три ескадрона кавалергардског пука Њевога Величанства.

15) Батерија лејб-гвардије прве артиљеријске бригаде.

VII. На стацији Николајевске жељезне пруге, тијело у Бога почивше Књагињице сренће придворно духовенство.

VIII. Кад стигну мртвачка кола, војска ће се, по наредби војног начелства, устројити око стације и давати пошледије војничке почасти.

Потписао : Министар Императорског Двора
Граф Воронцов-Дашков.

Саопштавајући овај церемонијал, руско „Новоје Времја“ доноси пред њим ове топле ријечи :

Између 24. и 25. овог мј. аремнуза је шеснаестогодишња Књагињица Црногорска Марија. Са свим је прилагођа, да сваки човек мора осјећати тугу, кад види да умире младо створење, кјје тек што ступа у живот ; али у овој прилици ми осјећамо још већу тугу због тога, што покојна Књагињица — кћи народа нама сродног и од патријарха пријатељског Русији — није била туђа нашем Царском Владијућем Дому, почем је била крштена кћи покојног Цара Александра II.

Ово живо саучешће, с којим су Њихова Величанства предуспели у тузи Књагину Црногорску, одмах при Њезином доласку у Петроград, служи најочевиднијим доказом оне сродно-народне везе између Русије и Црне Горе, која никад није престајала у течају цијелог историјског живота Црне Горе, живота — доста мута тешкога и мучнога.

Пријечас тијела покојне Књагињице из Смолског института на стацију Николајевске жељезнице ама се извршити сјутра у јутру између 10 и 12 ура у присуству Цара и Његове Узвишене Фамилије.

Из церемонијала односно пријеноса тијела и из парочитог указа, управљеног на цијелу војску гвардије, види се јасно, да одавање пошледије почасти преминулој представници Црногорске Династије врши се по начину, који само припада особама Царске Фамилије.

Ма смо увјерени, да високи руски народ дијели потпуно оно саучешће, које толико очигледно изјављује Руски Цар према несрећни, те тако изненадно саађе Црногорску Књажевску Фамилију, и нека ово искрено саучешће, барем у неколико, олакша тугу Узвишених Родитеља покојне Књагињице.

О спроводу тијела блаженопокојне Књагињице Марије из цркве до жељезнице налазимо у руском „Новом Времју“ овај извјештај : Данас (28. Априла) Петроград је, у свечаној спроводу, испратио тијело блаженопокојне Књагињице Марије. Негостољубив изда-

ако се је за њу наш сјевер, и јужна ружа, тек је овдје напутила, још и не развили су своје животне красоте, већ је прије времена увекла, те згњечени смрћу пријетак враћа се у своју постојбину, да тамо буде закопан под родном земљом.

Ако се туга може оживљати учешћем ближњих, то ће учинити и ово опште саучество рускога народа, Цара и поданика његовијех, које се показало у свему — у овом сјајном сироводу, у овој маси народа који се је гушио од раног јутра по путонима кудијен ће сировод проћи, и у оним хиљадама те су се по-божно крстили, кад су се мртвачка кола приближавала.

На руском хладном сјеверу живе људи, у којих бију врућа срца — ка-зано је један од словенских гостију при потоњој словенској светковини — а Пригоровци знају, да та срца вада бију за пригоровски народ, и да његова жалост свагда налази одица у руском срцу. То саосјећање у свакој прилици, које се појављује у маси рускога народа, нека би одлакшало тугу и утјенило ранено срце родитељима млађане Књагинице.

Пошљедње богослужење и опијело Књагинице отпочело је на 10 часова у 12 сат.

Данас је наред пркве Николајевске стојала мртвачка скриња на ката-фалку усред раскошног цвијетника од тропских растјења, а с обје стране ста-јала су четир сребрна свијетљана. Скриња је била застрта књажевским по-кровом од азотног гласета с хермелинским оквиром. С десне стране стојао је камерхер, с лијеве камерјункер у својим сјајним кундирима, а наспрам њих — понајвише кривоносе, а још и до пола опунтним копривама; за њима четир подофицира под оружјем сачињавали су дежурство код мртвач-ке скриње. На 9¼ час. дрвца се напунила ерејницама, хофмејстерницама, пр-ним и другим чиновима двора, генералитетом. Придворне даме и кавалери и лица од свите била су у короти. Од гласнога уласка, по ходишцима, до саме пркве стојале су у два реда институтке. Опјело је свршавао првенствујући члан св. Синода високопреосвећени Исидор, митрополит новгородски, петро-градски и финландски уз саслужбу преосвећеног Митрофана, епископа петри-ског, придворног духовенства и духовника институтске пркве. Појали су при-дворни пјевци. Док се свршавала служба, војска се устројила. Ради одавања пошљедњих почести одређена су била два пука гвардије. Преображенске и Ка-валергардске, и једна батерија гвардијске артиљерије. Војском је командовао начелник прве гвардијске пјешачке дивизије генерал-лајтант Данилов. На гласном уласку у институт постављена је била почасна стража из чете лајб-гвардијског Преображенског пука Његовога Величанства, с барјаком и хором музике.

Било је без десет минута 12 часова, кад се свршило опијело и кад се кренуо сировод. Сав пут од Смољнога манастира до Николајевске жељезнице био је засут јеловим лишћем. Постројена у два реда војска, кад се изијела скриња, чинила је почести, бубњи су забубљели на молитву, музика је засви-рала „Кољ славен“. Скриња сва обложена вијеницима, би постављена на мртвачка кола, нажи с буктињма стану у округ, за мотке и кићанке од скриње ухва-те се с обје стране по 4 камерјункера. Балдахин над скрињом био је од бије-лог сребрног веза са златним оквиром и кићанкама. На врху га је красила књажевска круна. С крајева стојали су позлаћени орлови, а на сриједи позла-ћени штитови с грбом. Шест коња, покривених црним покривцима а окићених перјем од ноја, вукли су мртвачка кола, а водило их је шест коњушара.

Спрозод је отворио ескадрон кавалергардскога пука Његовога Величанства. Напријед је јахао на коњу петроградски заповједник генерал-ађутант Адолсон с ађутантом од пјале; за кавалергардом ишао је на коњу церемонимастор са лентом од бијелог и црног крепа преко прсију, коњушници офитер. 12 придвор-них лакеја у парадној дивреји, цуковник су два помоћника начелника те су по-сили грб пригоровски, бијелог орла са хермелинском плашћу, по сриједи на штипу лав на зеленом пољу. За грбом је ишло духовенство — нескии дјевци у модри кафтанима, причетници у бијелим одјелма, ђакони, свештеници и протојереји са унашеним у рукама воштаницама, придворни пјевци са маалиновим лентама, придворно духовенство, три протојереја и протопрезвир Јанашев у митрама и преосвећени ректор петроградске академије епи-скоп ладошки Арсеније и владика пригоровски Митрофан.

За њима су одмах ишла мртвачка кола, покривена прекрасним вијенцем од бијелијех ружа и ђурђица, који су положили Њихова Величанства још прије, на једној папихиди којој су присуствовали.

Њихова Величанства Господар Император и Госпођа Императрица дошли су у пркву у почетку службе и по свршетку опијела ишли су за сироводом. Господар Император, у генералском муниру са пригоровском лентом, ишао је на коњу за мртвачком скрињом, а за њим су ишли остали достојанственици, као што је у церемонијалу означено. За Императором ишао је Нахледник Цесаревић и остала свита. Пригоровски Војвода Божидар Петровић био је у свом та одном одијелу.

Њено Величанство Госпођа Царица возила се на коротној кочици са Ње-ним Височанством Пригоровском Књагињом Миленом, а спрам њих сијеле су Књагинице Милица, Јелена и Ана. Оне су биле у короти, у обичним хаљина-ма и округлим шширима. Књагиня Милен била је у пригоровском народ-ном одијелу. Испод тог одијела још је јаче избијало тужно лице Књагинице. Под првом талом видјела се јекатеринска лента. Госпођа Царица била је у дубској короти.

За колима паричним ишла је остала пратња, по церемонијалу.

Кад је тужни сировод пролазио кроз Знаменску улицу, на штацији Ни-колајевске жељезнице спремао се посебни влак, гдје се при крају налазио мр-твачки вагон, који је ишао одијети тијело блаженог Књагинице. Вагон је био застрт црним платном, искићеним зеленим гирландама и вијеницима од би-јелих ружа; на сриједи стојало је постоље од бијелог гласета, па које се ма-ла положити мртвачка скриња с тијелом. Приступ к вагону био је застрт цр-ним. Ту су се окупили први придворни чиновници и чланови Словенског Добротворног Друштва, с великим вијенцем од бијелијех цвијетова, жваих и порцеланских. са трима широким лентама у словенским бојама: бијело, црвено, плавасто, и овим гласним магисом на бијелој ленти: „Безвременно починиш, ивичнај памјат“, на плавој: „С.-Петербургское Славянское Благотворительное Общество“, на црвеној: „Ея Святости Черногогорской Княгини Марии.“

Била је једна ура, кад је сировод стигао на штацију. Први ескадрон ка-валергарде постројио се спрам мртвачког влака; остала војска постројила се с противне стране. С обје стране влак стојао су редови дворских гренадира. Један дио свештенства и цркви попусти су се на платформу. Кад су мртвачка кола пристала уз мртвачки вагон, дворски гренадири скину скрињу, унесу је у вагон и положи на постоље. Њихова Величанства, Књагиня Милен и Њи-хова височанства приступе ближе. Цар стане баш спрам скриње. Отпоче се опросна молитва, коју је свршио преосвећени Арсеније, епископ ладошки. Пошљедње „Христос васкрсе“ прозвучало је ваздух пред смртним остатцима и протојакон почео узгласивати „вјечнаја памјат“. Император клекне на ко-љени, а за њим и сви остали. Скоро свијема ударе сузе на очи. Под тихим

тужним звуцима пјесме: „вјечнаја памјат“ сви су се на кољенима Богу помо-лили за одлетјелу млађану душу. Свршила се служба, свештенство пође. У вагон уђеше, да положије вијенце, секретар Славенског Друштва Аристов и представник Пјатигорског Друштва Вацлик.

За тијем се затворила врата од вагона. Влак се крену полагано. На ко-манду загрмје плотун за плотуном, и стаде рика тешко, које је трајало, док се влак не изгуби из очију: потоња почаст у Бога преминулој.

Узвишене особе вратиле се у царске камаре.

* * *

Данас (29. Априла) Њено Височанство Књагиня Милен пошла је у своју домовину по Варшавској жељезној прузи пошним влаком, те полази на двије уре. С влаком, на ком је синоћ отправљено тијело блаженопочивше Књагини-це, пошао је и епископ петрињски Митрофан са својим протојаконим и пратњом. По жели Књаза Никола, преосвећени опојаће Књагиницу на Петину. Осим тога, сировод тијело један из руских придворних протојереја. Да испрате Књагинју, окупили су се на штацији Варшавске жељезне пруге: генерал Дурново, чла-нови савјета Славенског Добротворног Друштва, пресједник и чланови Пјати-горског Друштва, некадашњи секретар пригоровски Вацлик, пригоровски ђаци те се уче у вишим руским школама, и велики број публике која је случајно дознала да Књагиня полази. Књагиня, ожаљована губитком своје млађане ћерке, изјавила је, колико је тјени опште саучество рускога народа. Њој је сеобито жао, што јој би суђено, да изгуби кћер своју баш у Русији, у оној земљи која је најближа и најпријатељскија њеном народу; по саучество и пажња, коју јој је уклао царски дом, и величанствени погреб, који је Цар наредио њеној кћери, много је тјеме у жалости њеној. — Књагиня је пошла у Црну Гору са свијема својим ћеркама, од којих се двије васпитавају у Смољном институту.

На 20 минута пред двије уре почели су се окупљати на жељезничкој штацији чланови царске фамилије, а кроз четврт часа дошла је и Књагиня са својом дјецом. И Њихова Величанства Цар и Царица дошли су да испрате Књагинју и да се опросте с њом у царским камарама на штацији. Ту је била приведена дјевојчица Маја Парунова, кћи пресједника Пјатигорског Друштва, кога је почасни члан Књагиня. Дјевојчица ова подијела је Књагини букет од бијелијех ружа са широким вршцама, поздравивши Књагинју овим ријечма по француски: „Ваше Височанство! утјешите се, душа ваша кћери на небу је“. Ове ријечи биле су наштампане и на вршцама букета. Књагиня, дјерута овим поздравом, пољуби дјевојчицу; исто тако и Књагиница Милица. Опро-стици се с царском фамилијом, Њено Височанство Књагиня са својим кћерма пошла је на платформу. Књагиня је била у народном одијелу, припао застр-том. Тако и Књагиница Милица. Остале двије Књагинице у јевропском оди-јелу, у прилици. За Књагињом изишли су на платформу чланови царске фами-лије њихова височанства велике кнегиње: Марија Павловна, Александра Јоси-фовна, велики кнезоза Владимир Александровић, Алексеје Александровић, Ни-кола Николајевић старији, Петар Николајевић, Дмитар Константиновић, принц Оденбуршки. Сав простор, од вагона до царских врата, био је заузет члановима царске фамилије. Ту су се налазили: министар двора граф Воронцов-Дашков, министар комуникације адмирал Посјет, управитељ одјељења гвоздених путова В. В. Салов и њекоји други дворски чиновници и лица од свите ца-реве. За Књагињом ушао је у вагон и пригоровски министар унутрашњих дје-ла, војвода Војо Петровић. Књагинју прати до руске границе камерхер Ва-сильчиков, који јој је придијелен на службу за вријеме бављења у Русији.

СВЕЧАНОСТИ УЗ ПУТ.

На цијелом путу кроз Русију, кудијен је пролазило тијело блаженопокојне Књагинице Марије, све до аустријске границе, чињене су на жељезничким штацијама почести, нарочито пак у Варшави, гдје је генерал Гурко с једним одјељењем војске изишао на штацију да ода почаст.

Кад је влак стигао у Беч, одмах је тијело пренесено са сјеверне на јуж-ну жељезницу, одакле је пошло даље за Сењску Ријеку. У Бечу је Његово Величанство Цар Аустро-Угарски учинио посјету Књагини, и изјавио јој своје саучешће.

На Сењској Ријеци (Фијуми) чекао је књажевски јахт, да прихвати тијело, и пароброд „Тријесте“, стављен од високе владе аустријске Њеноме Височан-ству Књагини на расположење. Кад је влак са тијелом стигао на Ријеку, изишао је тамошњи протојереј српски г. Јово Шорак на жељезничку штацију и свршивши над тијелом прописане обреде испратио га на јахт „Сибил“. Ње-но Височанство Књагинју дочекао је на жељезничкој штацији у Фијуми та-мошњи гуверниер граф Зичи са вишим чиновништвом, и испратио је на паро-брод „Тријесте“. Супруга гувернерова, грофица Зичи-Вимпфен, положила је прекрасан вијенац на мртвачку скрињу блаженопокојне Књагинице. Исто су учинили Срби и Хрвати тамошњи.

Из Сењске Ријеке упутила су се оба брода право пут Котора, гдје су приспјели у Недељу 5. Маја.

О дочеку у Котору имамо извјештај од нашега тамошњег пријатеља, који овако гласи: „Јуче 5. Маја у 2 сата послје подне, са војеним паробродом, стигла је овдје Пригоровска Књагиня Милен, са четири кћери, међу којима и Књагиня Зорка Карађорђевић, које одма кренуше пут Цетиња.

Један сат послје њихова доласка присио је под Котор пригоровски па-роброд „Сибил“ који је донезао мртво тијело Књагинице Марије. Овим паро-бродом вратио се и новоосвећени епископ пригоровски г. Митрофан Бан. На њему је био и г. Војо Петровић са својом пратњом, који су Књагинју у Петро-град пратили. Дошао је и Књаз Петар Карађорђевић, с брестом Ворђијем и г. А. Николајевићем. Мртво тијело блаженопокојне преноћило је под Котор на пароброду „Сибил“.

Јутрос 6. Маја око 5 сати велико звоно пркве св. Николе огласило је тужну свечаност за сировод, затим сва звона у дуго звонице. Наш г. епископ Герасим су 6 свештеника и ђаконом сви у свијетле фелоне, и српско-пјевачко друштво „Јединство“, пред којима ишаху два крета, кренуше из пркве право на море. Представништво наше ошине, и све власти војене и грађанске у нај-вишој парадно стојаху окупили чекајући кад ће сировод кренути. Двије ком-паније пјешака, једна доморанаца, и двије артиљеријске стојаху успоређени уз дуж мора, а до њих бјеше которска грађанска музика.

Кад се мртво тијело с пароброда изијело, загрмјело је с бедема градских 21 метак из топова. Г. епископ учине прекаду, а пјевачко друштво нотално сго-варало је. Кад се сировод упутио, онет је испуштен 21 топ, војници су пуцали из пушака по један пут. Сировод је величанствен био, и ишао је слиједећим редом:

Прво компасна пјешака, за којом сребрни крет, пак музика, за њом пјеначко друштво које појаше „сјати Боже“ и „со сјатим упокој“, иза појача ишао је дотњи крет, пак свештенство са г. епископом Герасимом, и пригорски бљадика г. Митрофан са својим протођаконом. За овим ишао је сандук покојнице скупопјени дивно израђен, ког носашу први Књажеви сродници, међу којима и Књаз Петар Карађорђевић; око сандука ишао је 14 градских дјевојчица у бијело обучене, које у руке носашу запаљене свијеће, бијелим цвијећем окићене; иза сандука ишле су све власти по реду једни за другим, међу којима заступан је и католички клир; за овима ишла је компанија домобранаца, носећи двије артиљеријске, и у задње једна пјешака. Народа је мноштво било мушког и женског, тако да је сав пут прекривен био. Сировод је овим редом ишао до Шурања, гдје су кола чекала прекрасно окићена са узвишеним степенима и баздањима, гдје ће покојницу положити. Ту се стало колико је г. епископ пошљедњу службу прекадом учињао, пјесмама отпојавио у три пута „вјечнаја памјат“ и онда цаме свештенство вратило се, као и све власти, а кола дагало идући кренуше пут Цетиња. Двије компаније војника, пратиле су до границе тијело блаженопокојне Књагинице Марије.

СВЕЧАНОСТИ НА ЦЕТИЊУ.

У педјелу, 5. ов. м., поили су с Цетиња достојанственици пригорски и рођаци Књажеви, г. г. В. Станко Радоић, В. Илија Пламенац, В. Шако Петровић, Нико Матеновић, Гавро Вуковић, Петар Јовићевић, Филип Петровић и Владо Петровић, да прихвате у Котору тијело блаженопокојне Књагинице Марије.

Они су тамо стигли на неколико ура прије доласка пароброда „Тријесте“ и јахта „Сибиле“.

Њено Височанство Књагиница са свијетлим Књагиницама пошла је одмах за Цетиње, и преноћила је на Његушима, а сјутра дан стигла је за Цетиње.

Тијело блаженопокојне Књагинице Марије понесено је из Котора у поне-дјелник, 6. ов. м., на 5 ура из јутра, онако лако је у извјештају нашем из Котора описано.

Међу тијем Цетиње се спремао за тужну ову светковину. Свак се у најсечапље рухо обукао. Вутиге и друге отворене радње затворише се. Уредништво овога листа и уредништво „Пригорске“ застрло је свој етан с прочеда прном чохом. Дјевојнице из института и основних школа наређиваху се у бијело одијело са црним вршцама и спремаху огромне количине цвијећа. Вијенци, те ће се на скрињу положити, довриваху се Ваца из гимназије пошоме по околним пољанама, те у руковима донијеше много пољскога цвијећа, којим окитише ограбеко мјесто гробнице око манастира, гдје ће вјечито почивати земни остаци млађане покојнице.

На 1 уру по подне јекну потмулим гласом велико звоно с манастира.

То је био знак, да се тијело приближује од Буковнице, и да се ваља наредити за дочек.

По издатом програму скуп за полагање био је код манастира, и он се уредио овим редом:

Напријед је један ђак носио крет;
За њим су ишли ученици основних школа;
За овима ученици основних школа;
За њима гимназијалци;
За овима ученици женскога института, — сви ови са својим учитељима и учитељкама.

За тијем ишла је 10 дјевојчица, у бијело обучених са црним вршцама, које су носиле вијенце и ђимпресе.

Иза дјевојчица ишли су пјевци.

За пјевцима свештенство, 12 свештеника са протом Хр. Матковићем на челу.

Иза свештенства ишли су достојанственици, виши и нижи чиновници пригорски.

За њима грађанство цетињско, остали народ и женскиње.

Пошто се од манастира поред биљарде испред свијетлог Двора на главном уликом право пут Бајица.

Кад је поход био близу цркве св. Јована, опазило се на путу те води на Његуш, да се сировод с тијелом већ приближује.

Његово Височанство Књаз и Његова Свијетлост Књаз-Нашљедник извесли су се већ напријед до Бајица, да дочекају сировод.

Цетињани су се устали и у игом реду, као што су дошли, постројили код цркве св. Јована.

Међу тим се сировод приближио.

Напријед је ишло по батљона војника.

За војницима је ишао преосвештени владика Митрофан, у потпуном орнату, са својим протођаконом.

Иза владике ишла је мртвачка скриња, иста она сјајна и величанствена као што смо је вијели описану у Петрограду. Кола су имала бијели баздањ, украшен с круном, грбом и орлозима. Око крајева баздањина били су објешени многобројни ђијенци. Четир црна коња вукли су кола полагамо.

За колима ишли су: Његово Височанство Књаз, Његова Свијетлост Књаз-Нашљедник, Књажеви Петар и Ђорђија Карађорђевић, г. Александар Николајевић, г. Божо Петровић, заступник руски г. Аргиропуло са својим секретаром г. Вурцелом, а за њима остали достојанственици и чиновници пригорски, грађанство цетињско, народ и женскиње.

Поред скриње, придржавајући је рукама, ишли су горепоменути достојанственици пригорски и рођаци Књажеви, који су тијело прихватили у Котору.

С обје стране скриње ишле су дјевојчице с вијенцима, и друге дјевојчице те су просијале цвијеће по земљи.

Сировод је уз тужно „Сјати Боже“ ишао полагамо другом пут Цетиња.

Испред вароши, крај војне лабораторије, тужна мајка, Њено Височанство Књагиница, чекала је да приступи жалосном сироводу. Око Књагинице биле су свејетле Књагинице са госпођама из двора, брат одсутног заступника отоманске паревине г. Целаг наше са секретаром Шедих-ефендијом, заступника аустро-угарски г. потпуковник Милинковић са својом фамилијом и чиновништвом, заступник јелински г. Пецла, и повећи број одличних господња.

Кад се је сировод приближио, могло се опазили много сузаво око, много тужно једње, многа бијели рубац на очима онијех, који су ту чекали да приступе сироводу.

Њено Височанство Књагиница, скамењена у свом болу, прекретив се приступи сироводу и стане узга Књаза. С њом приступи к сироводу и остало одлично друштво, те је стојало око ње.

Сировод уђе у варош и пође главном уликом до св. Двора. Ту пред главним уликом дворским кола се уставе и рођаци Књажеви са достојанственицима скрињу скрињу с кола и понесу је својеручно од св. двора до манастира.

Пред манастиром једно одјелене војске одавало је почаст.

Скриња се унесе у манастир и постави на катафалк. У цркву уђе само свијетла родбина, достојанственици пригорски и страни заступници.

По што се провелем обреди сврше, изиђе се из цркве, а народ је за тијем приступио да види скрињу и да се моли Богу.

Укон је одређен за сјутра-дан.

Сјутра-дан, уторник 7. Маја, велика је киша наводила и с тога се укон није могао свршити прије подне. Тек се по подне нешто мало рангало и звоно велико огласи да ће се предузети потоња тужна радња.

На укон, око три уре по подне, дошли су у манастир: Њихова Височанства Књаз и Књагиница, Његова Свијетлост Књаз-Нашљедник, свијетла Књагиница Зорка Карађорђевић, свијетле Књагинице Милица и Стане, Књажеви Петар и Ђорђија Карађорђевић, г. Ал. Николајевић, остала свијетла књажевска родбина, достојанственици пригорски, страни заступници, чиновништво, грађанство и народ.

Пошто се стети обреди свршише у цркви, наступи пошљедњи тужни чин: „пошљедње пјехованије“.

До срца је морало тронути свакога, ко је присуствовао том чину.

Свијетли рођаци Књажеви изиђеше у рукама скрињу до гробнице.

Ту, над студенним вратима дворава љуто усних и тијесних, над ждријелом црне кулике, у којој ће се укувати младо и драго, ту при потком свршати од свога најрођенијег и најмилијег — ту је голема туга, у том најпотреснијем часу, оборила се свом силом на горко увијељене Родитеље, Брата и Сестре, сломила им снагу уздржавања, разјанила им љуто рањена срца, те се из гробнице само чуо срце парајући јак и лесек

Једва је било ока, које се у том часу није заблистало . . .

Али се ваљало растати . . .

Још један, још два три тужна погледа на приу раку, па с Богом за навијек !

Звона тужно јечашу . . . Три плотуна, једно за другим, проламаху ваздух . . . Са табије загрмје рика тонова . . .

Облаци се размакоше и пустише сунце на западу, да потоње златне зраке своје проспе на гроб који се своди над прерано увехлим цвијетком.

Из уста цијелога народа чу се : Лака јој земљина и вјечан спомен !

Уцвијељени Родитељи са тужном дјечицом својом вришше се у жалосне Дворе.

Пребројаше се и — једно им фали.

Та празнина привуче их у том тужном часу још јаче једно к другоме, да се што тјешње савију једно око другога, да се згрију топлом узајамном љубављу, да у тој љубави утјехе пађу, као и у оној великој љубави, којом бију за њих срца на дјору, у њиховом народу, и да се с вјером у Бога и „благодарјашче Бога“ предаду неиспитаном Провиђењу његову.

Да завршимо молитвом Црне Горе :

Боже ! Помисли их од нових искушења и даруј им дане мирне и благе !

НАДГРОВНИ УПИС ЦЕТИЊСКОГА ГРАЂАНСТВА Књагиница Марија

У ПЕТРОГРАДУ XXV. АПРИЛА MDCCCLXXXV.

ЦВИЈЕТАК,
СТУДЕНИМ ВИХОРОМ СМРТИ
У СРЕД ПРОЉЕТА
ОТРГНУТ,
УВЕХЛО ЛИСЈЕ СВОЈЕ
МЈЕСТУ
ГДЈЕ СЕ ОДЊИВИО,
А
МИРИС СВОЈ
ЦРНОЈ ГОРИ
ДАНАС
ЗА НАВИЈЕК
ПРЕДАЈЕ.

ГОСПОДАРУ НАШЕМ
И
ЦИЈЕЛОМ СВИЈЕТОМ ДОМУ
ЦЕТИЊЕ,
ТУГОМ ПОГРУЖЕНО,
ЖЕЛИ
ДА ИМ МИЛОСТИВ БУДЕ
ОНАЈ
ШТО ЦВИЈЕЛИ И ТЈЕШИ.

ПОГРЕБ

блаженопокојног Књаза
Александра Карађорђевића.

У новосадском листу „Наше Роба“ налазило се опширано извјештај о погребу блаженопокојног Књаза Александра Карађорђевића као и један днo тeстaмeнтaрних наредба његових, које лијено свједоче о жарком родољубљу сина Црнога Ђорђевића.

За обоје ваља да знају наши читаоци. За то им тај извјештај доносимо овдје по реченом листу:

„Кнез Александар Карађорђевић, који је послије свога изласка из Србије живио неко вријеме у Темнишвару, па по томе дуже времена у Пешти. Бечу, на своје добро Боксеку крај Арада — провео је задње три године живота свога оцет у Темнишвару, где је становао у једној двокатној кући у Јозефовом предграђу.

Живео је тихо једино са својом унуком гђом Перидом Николајевићом у кући, кнез је из године у годину све то више онемагало и познато би само о великим празницима катедраљну цркву у граду, где је приликом сваког великог празника био присутан. Миран по својој олакој парави, добар по својој елементарној срци, једино му је уживање било, да тихо поучио помаже сиромасима — а све је вријеме проводио у читању српских књига и књига а по књигама би прошао се до својих добара у Влашкој или отишао да се састане са својим синовима у Паризу. Са својим похобанима радио би разговарао о војскама Карађорђевића, о савијетима дјетанству у Караџицима и у Хотину, о подизању појединих државних и просвјетних установа за вријеме своје владе, о економији и дову, и умно је своје причање да зачини занимљивим анегдотам, из приватног и јавног живота појединих знаћих личности, с којима је некада радио и доносио у додир.

Има томе три мјесеца дана, како га је немоћ толико била опарала — да је кнез А. Карађорђевић био у постелу, из које се уз најближњу његову није могао више подићи. Дана 21. Априла у 7 сати у јутру изашао је сав Карађорђевић на рукама својих синова Петра и Ђорђа, кћери Полексије, снахе Зорке и унуке Периде — а најзад му је кћер Арсеније далеко у свијету — у Тонкину, као официр у француској војсци.

Породица покојника приредила му је оваје у Темнишвару сјајан, владалачки укупни спровод — на који се слагао не само сав Темнишвар него многи свијет из околине околине.

Приређивање укупног спровода преузело је бечко укупно друштво по својој филиали арадској као што се чује из 20 хиљада форинти, на које долазе још други трошкови, тако да рачунају, да ће цео овај сјајни укуп овдје и у Бечу стати неких 30 хиљада форинти.

Још док је кнез Александар боловао, кад се оно прочуло, да је на умору, расчитавали су се браћуљиво за стање болести његове Цар руски и Кнез црногорски — а кад је породица јавила за смрт му, стигла јој је више од стотину браћуљивих изјављивања учешћа и то од његовог Величанства цара и краља Франца Јосифа, од руског Цара Александра, од црногорског Књаза Николе, од швајцарског краља Леополда и многих знаменитих лица из свију држава Европе.

Тјело кнежево балсамовано је и изложено је било у великој дворани стана му, завјешеној првом чохом, у којој је диван сандук био на узвишеном постолу. Кнез је лежао обучен у својој задалачкој униформи, крај сандука му били су на савијеном јастуцима изложени сви ордени његови, а на подножју кнежевска круна и мач. На зидовима одаје висили су српски грбови и десетина врло лијепих вијенаца са тракама и катисима. Завјешену дворану су уздиго осјетљивале велике вошталице — међу њима је стојало као почастна стража нах осам официра укупног друштва у богатом руву из доба Лудвига XIV. Парох Кузман Станић и професор-католик Ђорђе Петровић читали су наизмјенице крај покојника молетвиња и еванђелија.

У кнежев стан улазило се ходником, такође припремљеним, а и кући улазак је био у пријемној а крај њега бјеше пободена српска застава, увијена црним велом.

Одлазак српски и страни свијет је толико нагнута, да види покојника, да су морали редари редом пуштати свијет у дворану.

Превосветлени епископ наш Ђорђе Бранковић изјавио је породици покојника лично своје учешће у тузи његовој; а за епископом чинили су то по готово сви овдашњи прилици људи.

Укупни спровод и опшјело покојника био обављен је по распореду дана 24. Априла величанствено и уз тако учешће темнишварског становништва, да се може рећи, да се сва народ слагао у улице, куда је спровод пролазио.

У 9 часова у јутру присио је епископ Бранковић са архимандритом Ходоним Корнелијем Живковићем, протосинђелом Еммануилом Радичем и њих 13 свештеника из околиних мјеста и сунине дах ђакона у стан покојника, где су приликом тјелом опознати и прелили и затим сандук над њиме закључали. — Кад је сандук из стана изнесен, положен је на диван мртвачки бод, опочена сва етажом и билдуром. На сандук је положен кнежев мач и глупак. У кола је био упрегнуто 8 врњана, на свакој припрези по један јахач и један поводник.

На чезу спровода било је 36 ђака, обучено у црне, ривне и барјаке, а за њима свештенство, епископ у митри, са штаком и омофором. Пред сандуком помена је у пријемној српска застава, на великој сребрној чинији кољиво, два велика српска грба на штитовима, свих 8 ордена на јастуцима, машале су носили крај кола њих 36 момака, а почасну стражу су чинили 24 варошка пандура.

За сандуком ишли су гологлави у реду: кнез Петар Карађорђевић са супругом му кнегињом Зорком; кнез Ђорђе Карађорђевић са сестром Полексијом; унук Божидар Карађорђевић са унуком Перидом Николајевићом, унуци Алекса Николчевић и Алекса Карађорђевић, нећади Предраг и Јаша Ненадовић, а посред њих изасланик Књаза црногорског, ађутант Марко Петровић у богатом црногорском руву; за њима кум кнежеве куће Петар Чарнојевић, и некадашњи воспитач млађих кнежевских синова Стеван В. Поповић, школ. референт, за њима одијетници кнежеве куће А. Ворсас, из Букурешта, др. Д. Кретић из Арада и др. Петар Иковић из Темнишвара, а за њима вастојници кнежевских добара у Влашкој и остали пресудници.

Спровод је ишао кроз густе редове народа, кога су држали у реду варошки канџаи, потканџаи и по комисије војника и требало је пуно сајат и по, док је стигао до катедраљне цркве у граду. Ту је пред црквом дочекала тјело српски архиепископ темнишварски и на челу јој предсједник др. Бранко Стевановић, а празну велику нишау бијаше прекрило сивим свијетом.

У цркви је положен сандук под пречено-црно завјешено небо наред цркве — а над мртвим тјелом служило је леурију архимандрит Корнелије са 2 свештеника и ђаконом, молетвиња за спасеније душе „благовјерног књаза Александра“.

Летурија је свршена у подне и, пошто се породица и свештенство из цркве удаљило, нагнуло је хиљадама људи, да виде кнеза на одру.

У 4 сата по подне држано је свечано опшјело, на коме је чинсвојствено епископ са 15 свештеника и 2 ђакона. Опшјело су отијали својим дивним гласовима прави умјетници у њихом црквеном појану Кузман Станић, парох темнишварски, и Ђура Јеврић, парох сегедњски.

Послије опшјела пошао је спровод оним истим редом и исто онако свечано као и прије подне до на жељезничку станицу, где је епископ прочита још опросту молитву, по којој је тјело кнеза Александра увезено у посебни, приликом застрти вагон — а по том путничким влаком у 9½ сата одвезено у Беч, где ће се у петак на вече изложити у грчкој цркви и затим у суботу свечано сахранити у св. Марковом гробу.

Оваке величанствене тужне свечаности није видео Темнишвар од како је. Публика је пуна признања према превосветленом епископу нашем Ђ. Бранковићу ради доиста величанствено и складно изведеног црквеног дјела овога укупног спровода — а и наша варошка канџанија одржала је поредак при спроводу са тактом и енергијом, која је у оваким приликама врло ријетка.

Кнез Александар Карађорђевић подијелио је своја добра, што их има у Влашкој, још године 1868 међу своје синове. Тестаментом својим од 5. Априла 1884, који је по наредби његовог одмах послије смрти му оглашен, и у кодицима те тестаменте, расположио је кнез Александар са својим адићарима, оружјем, покућством, једним празним кућиштем и новцем од 51.332 ф. 64 новч., уложених у бечкој штедионици и втабулисаним потраживањем од 101.800 франка.

Остављајући на страну легате породице и приватне природе, оставио је овдје из тога тестамена и доцнијих кодицила наредбе од опште користи и задужбине.

1. Ликове и оружје, депоновано у „Матици Српској“, оставља синовима Ђорђу и Арсенију на чување; ако би исте ствари кадгод српски музеј захтијевао, наређује кнез синовима својима, да их имају српском музеју предати.

2. Цркви у Тополи — задужбина оца његовог Карађорђа — оставља кнез 4000 ф. 64 новч., да се има од тих новца црква бакарном покрити и нужне оправке учинити.

3. У тачки V-ој чини кнез задужбину елиједешим ријечима:

„Кас сав првог ослободитеља српског народа, побуђен усумњеном етире славе и чутвом праве искрене љубави према њему као милом роду свом, у тој тврдој вјери и вјери, да ће послије толиких патњи и њему јунаку, неуморним трудом правих својих родољуба зрак слободе да ачеије; пошто држим, да се развитак и напредак једног народа позавише темелити обављањем и стручним изабравањем подмлатка усхитити даје, то остављам 38.000 ф. 64 новч. и желим, да том својом подмлатком: „Фонд Александра Карађорђевића за изабрававање српског подмлатка“ елијавно књажевно друштво „Матица Српска“, што се налази у Угарској, рукује и лихву ид асте на елиједешу цијељу употреби и то:

А. 1. Од 18.000 ф. 64 новч. припадајућа лихва издаје се тројици родом из Старе Србије, Херцеговине, Црне Горе или Босне, које ће руководити као најпосебније изабрати. 2. Штипендије за ову тројицу морају бити једнаке. 3. Штипендије морају бити пореклом Срби и српске православне вјероисповијести. 4. Морају у краљевини Србији и то у Биограду ниже гимназију и т. д.) и више (филозофију, права и т. д.) школе слушати. 5. Штипендије су дужне свако по године или по неколико година од своје напредовању у наукама и моралима владају и донашању своје исказе прегаса и надзора ради „Матици Српској“ подијети. 6. Штипендије све докле трају, док штипендије по изабравањима дотичних просиса своје науке у Биограду редовно постепено без прекидања сврше.

Б. Лихву од преосталих 20.000 ф. 64 новч. издаваће „Матица Српска“ једном Србину православно вјере, који је правнички или медицински курс на једном свеучилишту, односно на великој школи у Биограду, или који је техничке науке на политехнику редовно и сауспјехом докопчао, даље који је воље и способности за једну од означених струка стварним покушајима јавно показао који по претходном свом животу моралне гаранције пружа, да ће српском роду у стар своју дугућу моћ пременом хитети и умјети заложити.

Ова се штипендија даје ради даљег стручног усавршавања и с тога се од питомца изискује, да дотичне науке на једном стручном заводу у Русији, Немачкој или Инглеској слуша и доврши. Онима пак, који се изучавању правничке струке дају, особено снада у дужност, да изворе славенског права у опште а српског права посебније научно испитују и изучавају, како би у том правцу роду свом од користи били.

Овај штипендијум дарује „Матица Српска“ по назначеним струкама наизмјенице, од правничке почевши, путем избора најзавретијем просисом и траје за свакога питомца двије године. При крају сваке године дужан је питомца исказе (свједочење) своје о своме напредовању у наукама „Матици Српској“ знања и равнања ради доставити. Овај штипендијум могу не само млади Срби из Старе Србије, Херцеговине, Црне Горе и Босне већ и они из краљевине Србије и из земаља Аустро-Угарске државо викали и добити.

Име изабраног питомца ове закладе са блиским означењем његових личних својства, постојбине и струке, којој се исти посветити жељи, ставиће такође „Матица Српска“ мојим напљедницима до знања.

За случај, ако би „Матица Српска“ ма којим поводом у рукама оне моје закладе препречена била или ако би јој се ма с које стране у томе погледу такве тешкоће чиниле, да у овдје означеном правцу сходно мојој жељи поступати не би могла, то се руковање са овим мојим легатом високим руском министарству богочаст и јсане наставе има уступити и предати. И по томе наручујем „Матици Српској“, да у таквом случају неодложно високу царску руску владу дајет поступпања ради извјешити не пропусти.

4. У кодицима своје од 27. Фебр. 1885 наређује Кнез Александар, да се штедионица књижица, облигација и ваљани плац преда „Матици Српској“ а ваљани легата а преостатак да се дода фонду задужбинском на прво поменуте мале штипендије, да се број штипендијата умножи.

По прибавијању рачуна остаје за ову задужбину Књаза Александра свога од 55—60.000 ф. 64 новч.

5. „Матици Српској“ оставио је Кнез 1000 ф. 64 новч.

6. „Српском народном позоришту“ у Н. Саду гада се буде издало 1500 ф. 64 новч.

7. Српској правосл. школи у Темнишвару фабрика 200 ф. 64 новч.

8. Све оружје своје у оркану и над орманом у три кутије, оставио је Кнез на сахрану музеју на Цетињу.

За извјештање ове своје попледње воље, поставио је Кнез Александар Карађорђевић др. Петра Иковића, адвоката у Темнишвару.

Мимо свога историчког значаја, који припада Књазу Александру Карађорђевићу као владаоцу, који је 15 година злада Србијом — оном знаменитом задужбином својом, ступио је Кнез Александар у коло највећих и најславнијих добротвора наше народне просјете.

Топлим родољубљем, које је задужбикама овима обухватило једнаком љубави цијељу Српство — уписао је Кнез Александар слатним словима име своје у читулу српских бесмртника.

Вечан му покој родољубивој души његовој!“

Домаће вијести.

ЦЕТИЊЕ, 11. Маја.

— Данашњи број нашега листа испуњен је извјештајима о тужним свечаностима погребла блаженопокојног Књаза Александра Карађорђевића. Због тога су морали заостати остале рубрике листа. Још нам преостало, да у идучем броју јавимо о вијештањима, те су положени на гроб млађане покојнице, и о многобројним изјављивањима жалења, које су стигле из Црне Горе и о стране.

— Њихова Височаштва Књази и Књагиња изводе су 10. овог мјесеца посетили нашу државну болницу. Они су прилазили к свакој посети, милостиво тјештили и разговарали сваког болесника, тежим и оперираним наредили да се из св. Двора дон су најбоља вина и јела, а неким сиромашним да се плати бонички трошак из књаж. приватне касе. Кнез-Господар изјавио је управнику г. д-ру П. Милићу своје задовољство на пажњи, реду и чистоћи у боничи.

Телеграми „Гласа Црногорца“.

БЕРЛИН, 9. Маја. — Савезничко вијеће савјетоваће се данас о питању напљедства пријестола бунсвичког, поводом једног поднесеног приједлога, по ком би се имало изјавити, да се право напљедства дукс кумберландског на тај пријесто не слаже са унутрашњим миром немачке царевине.

ЛОНДОН, 9. Маја. — По „Стандарду“ преговори између Русије и Инглеске померили су се због тешкијех захтјева Русије.

Књижевни огласи.

Изашао је 17.ти број

„ЦРНОГОРКЕ“,

у којем се налази ово:

1) Послије погребла. Пјесма Ј. Поповића-Липовца.

2) Гете и његова народна свијест. Л. Писе др. Лазо Костић.

3) Ускок Јанко. Приповијетка из црногорског живота. П. Писе С. Матавуљ.

4) Послије „Вукова“ неусијехе. О. Т.

5) Мајска ноћ или утопљеница. Прича из мајорског живота П. В. Гогоља. Превод Ј. Ђепава.

6) Књижевни вијести. Преглед.

„Црногорке“, лист за књижевност и науку, излази на Цетињу сваког четвртка на цијелој табак.

Стаје на Црну Гору Аустро-Угарску, Босну и Херцеговину:

На годину 4 ф. 64 новч. — а. вр.

На по године . . . 2 „ — „

На три мјесеца . . 1 „ — „

За све остале земље:

На годину . . . 15 франка у злату

На по године . . . 8 „ — „

На три мјесеца 4 франка у злату.

Претплата из Црне Горе шаље се управо уредништву „Црногорке“ на Цетиње.

Претплата из Аустро-Угарске (Босне и Херцеговине) неха се шаље поштакском упућеницом на г. Петра Рамадановића у Котор.

Претплата из Србије неха се шаље књижици Валожића у Биоград.

Из свијех тих крајева ко хоће може слати претплату и управо на уредништву „Црногорке“, али ваља сам у плаћеном до Цетиња писму.

Нови претплатници могу још добити све бројеве „Црногорке“ од почетка нове године.

Цетиње, 11. Маја 1885.

Уредништво „Црногорке“.

Државна штампарија.